



บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่สถานีโทรทัศน์แห่งแรกของโลกคือ บี บี ซี ของอังกฤษได้เผยแพร่ภาพออกสู่ประชาชนเป็นทางการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๗๔ เป็นต้นมา (วิจิตรภักดีรัตน์ ๒๕๒๓ : ๓๒๑) โทรทัศน์ก็ได้รับความนิยมจากประชาชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ในปัจจุบันประเทศไทยมีโทรทัศน์ ๓.๓ ล้านเครื่อง (นิยม ปุระาคำ ๒๕๒๗ : ๑) โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีลักษณะเด่นอยู่หลายประการ (Howell 1970 : 6-7) กล่าวคือสามารถสื่อสารไปยังประชาชนกลุ่มใหญ่ ที่กระจัดกระจายได้โดยไม่จำกัดจำนวนในเวลาเดียวกันสามารถสื่อสารได้ระยะไกลพอสมควร สามารถให้ประสบการณ์แก่ผู้รับได้มาก ทำให้ผู้รับมีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เกิดความรู้ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีความรู้ในวิชาชีพ โทรทัศน์มีคุณสมบัติครบถ้วนในทางโสตทัศนศึกษา กล่าวคือส่งข่าวสารให้แก่ผู้รับโดยประสาทสัมผัสทางตาและหู จึงสามารถสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมได้ดี

☞ โทรทัศน์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้ชมและผู้ฟัง เป็นอย่างยิ่ง เป็นสื่อที่ทันสมัยมีคนดูมากชนิดหนึ่ง (D.E. Berlyne 1965 : 110) แม้แต่เอ็ดการ์ เดล (Dale : 1954 : 50) ยังจัดโทรทัศน์ไว้ในลำดับที่ ๗ ของกรวยประสบการณ์ จึงนับได้ว่าโทรทัศน์เป็นสื่อการศึกษาที่มีคุณภาพชนิดหนึ่ง / โทรทัศน์จึงมีบทบาทในการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัย เปิด ซึ่งผู้เรียนไม่จำเป็นต้องมานั่งในห้องเรียนโดยเรียนจากสื่อประสมชนิดต่าง ๆ เช่น ตำราเรียน สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนทางไปรษณีย์ ชุดการสอนทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ในประเทศสหรัฐอเมริกา มูลนิธิฟอร์ดได้ให้การสนับสนุนโครงการทดลองจัดตั้ง "วิทยาลัยทางโทรทัศน์ของซิกาโก" โดยจัดการศึกษาในระดับอนุปริญญาทางอักษรศาสตร์ หลักสูตร ๒ ปี โดยออกอากาศช่อง ๑๑ ในระบบ

วี เอช เอฟ และช่อง ๒๐ ในระบบ ยู เอช เอฟ ในรัศมี ๑๒๐ กิโลเมตร มีนักศึกษาสนใจเรียนถึง ๔๐,๐๐๐ คน โดยนักศึกษาจะเรียนจากเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ที่บ้าน แล้วไปพบกับอาจารย์เป็นระยะ ๆ หรือจะเรียนในห้องเรียนของวิทยาลัย ซึ่งมีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ขนาดใหญ่ให้ชมก็ได้ ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยทางโทรทัศน์ของชิคาโกได้รับความสำเร็จอย่างยิ่งจนเป็นแบบฉบับให้เกิดมหาวิทยาลัย เปิดต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น วิทยาลัยทางโทรทัศน์ของ เยอรมันตะวันตก วิทยาลัยทางไปรษณีย์ของรัสเซีย วิทยาลัยเทคนิคทางโทรทัศน์ของโปแลนด์ มหาวิทยาลัยเปิดของประเทศอังกฤษ เป็นต้น นอกจากนี้ในประเทศญี่ปุ่น ยังเปิดการสอนทางไกล โดยให้การสอนทางโทรทัศน์และไปรษณีย์ในระดับมัธยมศึกษา แต่นักเรียนยังคงต้องพบปะกับอาจารย์เป็นระยะ ๆ

ในประเทศไทยได้มีการนำโทรทัศน์มาใช้เพื่อการศึกษาโดยตรง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยเทศบาลนครกรุงเทพฯ เป็นผู้ริเริ่มโดยสอนวิชาสังคมศึกษา ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ชีวร้อง ภาษาอังกฤษ ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ ถึงประถมศึกษาปีที่ ๗ โดยผลิตรายการขึ้นใช้ควบคู่กับรายการโทรทัศน์ มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้นประมาณหนึ่งแสนคน (วิจิตร ภักดิ์รัตน์ ๒๕๒๓ : ๓๒๖) โครงการนี้ได้หยุดชงกในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เพราะค่าใช้จ่ายสูงเกินไปเกินกว่าที่เทศบาลนครกรุงเทพฯ จะจ่ายได้

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๐ มหาวิทยาลัยรามคำแหงเริ่มทำการสอนทางโทรทัศน์ช่อง ๘ (อสมท.) เพื่อเป็นการแก้ไขความจำกัดของสถานที่ (ประเสริฐศักดิ์ ชิตติยะ ๒๕๒๒ : ๔) โดยเริ่มออกอากาศสำหรับนักศึกษาปีที่ ๑ และได้ดำเนินการมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้สถาปนาขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๕, ๒๕๒๑ : ๒) เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๒๑ มาตรา ๖ ในพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดว่า "การให้การศึกษามหาวิทยาลัยจะต้องใช้สื่อการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือวิธีการอย่างอื่นที่ผู้ศึกษาสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง

โดยไม่ต้อง เข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ" ฉะนั้น รายการวิทยุกระจายเสียงและรายการวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เพื่อการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ จึงเป็นสื่อการศึกษาที่จำเป็นต้องมีประสิทธิภาพสูง ในการผลิตสื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัย-สุโขทัยธรรมมาธิราช อันได้แก่ เอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ เทปตลับ สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และสื่อโสตทัศนอื่น ๆ นั้น มีการแต่งตั้งกรรมการชุดหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา ประกอบด้วยประธาน-กรรมการ กรรมการด้านเนื้อหาไม่เกิน ๖ คน กรรมการด้านวัดผลการศึกษา ๑ คน กรรมการด้านเทคโนโลยีการศึกษา ๑ คน บรรณาธิการและเลขานุการ รวมทั้งสิ้นไม่เกิน ๔ คน คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่และบทบาทในการวางแผน และดำเนินการผลิตสื่อการศึกษา ทุกประเภทในระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัย

บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประกอบด้วยบุคคล ๓ วิชาชีพด้วยกัน กล่าวคือ

๑. กรรมการด้านเนื้อหาทำหน้าที่นักวิชาการด้านเนื้อหา รับผิดชอบ ทางด้านความถูกต้องของ เนื้อหาที่จะนำมาผลิตรายการ
๒. กรรมการด้าน เทคโนโลยีการศึกษาทำหน้าที่ผู้ผลิตรายการ รับผิดชอบในรายการทั้งหมด ตั้งแต่รูปแบบในการนำเสนอและการ เลือกใช้เทคนิคในการผลิต ตลอดจนถึงบทของรายการ
๓. นายช่าง เทคนิครับผิดชอบคุณภาพทาง เทคนิคในรายการทั้งหมด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ใช้งบประมาณมากกว่า ๒๐๐ ล้านบาท เพื่อให้การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์มีคุณภาพสูง (ตัวเลขดังกล่าวรวมค่าครุภัณฑ์ ค่าใช้สอย ค่าวัสดุในรายการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๗ และรวมทั้งมูลค่าความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่น) รายการวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ออกอากาศทุกวัน ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔ (อสมท.) ช่อง ๕ ขอนแก่น ช่อง ๗

สุราษฎร์ธานี ช่อง ๔ ลำปาง ช่อง ๔ ภูเก็ต และช่อง ๑๐ หาดใหญ่ ในปีการศึกษา ๒๕๒๓ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ๑๕๗ รายการ ปีการศึกษา ๒๕๒๔ ผลิต ๓๖๓ รายการ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ผลิต ๓๖๖ รายการ และในภาคการศึกษาที่ ๑/๒๕๒๗ ได้ผลิตรายการไปแล้ว ๔๔ รายการ

จากการวิจัยของฝ่ายจัดระบบและวิจัยสื่อการศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๔ : ๖๖) ได้พบว่า จากจำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๓,๒๖๗ คน ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ ๓๒.๐๗ เห็นว่าคุณภาพของรายการวิทยุโทรทัศน์ควรปรับปรุง และจากการวิจัยของ นายวิทยากร ท่อแก้ว (๒๕๒๕ : ๔๖) ได้พบว่าร้อยละ ๑๑.๓๔ ของประชาชนทั่วไปจำนวน ๖,๖๗๕ คน จาก ๕๗๖ อำเภอทั่วประเทศเห็นว่ารายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ควรปรับปรุงและจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชปรับปรุงรายการวิทยุโทรทัศน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ ของเสียง คุณภาพของภาพ และความกลมกลืนของภาพและเสียง

ในการวิจัยทั้งสอง เรื่องที่กล่าวมาแล้ว เป็นข้อมูลที่ได้มาจากนักศึกษามหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราชและประชาชนทั่วไป ซึ่งข้อมูลดังกล่าวก็เป็นทัศนะหนึ่งที่น่าสนใจมาพิจารณา ประกอบในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ แต่ในเวลาเดียวกันความคิดเห็นของนักวิชาการ ด้านเนื้อหาวิชา นักเทคโนโลยีการศึกษา และนายช่างเทคนิค ยังมีได้มีการรวบรวม ความคิดเห็นมาก่อน บุคคลทั้ง ๓ กลุ่มดังกล่าวมีความรู้ และความรับผิดชอบต่อ รายการโดยตรง การได้มาซึ่งความคิดเห็นของบุคคลทั้ง ๓ ดังกล่าวมีประโยชน์อย่างยิ่ง

ฉะนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการผลิต รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ทั้งผู้ผลิตรายการและบุคลากรฝ่ายเทคนิค รวมทั้ง นักวิชาการด้านเนื้อหาเฉพาะสาขาวิชา เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุง ประสิทธิภาพของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในด้านรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาและด้านเทคนิคการผลิตให้มีประสิทธิภาพที่เหมาะสม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอ และเทคนิคการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ๓ ประเภท ประกอบด้วยนักวิชาการด้านเนื้อหา นักเทคโนโลยีการศึกษา และนายช่างเทคนิค

๒. เนื้อหาของรายการวิทยุโทรทัศน์ที่ใช้ในการวิจัยหมายถึง เนื้อหาทุกสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเปิดสอน จำนวน ๑๐ สาขาวิชา คือ ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ วิทยาการจัดการ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ส่งเสริมการเกษตร-และสหกรณ์ คหกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ และนิเทศศาสตร์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา หมายถึง ผู้ร่วมผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หรือหน่วยงานอื่นที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เชิญมาร่วมปฏิบัติงาน จำแนกออกได้เป็นสามประเภทคือ

๑. นักวิชาการด้านเนื้อหา ได้แก่ ผู้ชำนาญด้านเนื้อหาจากทุกสาขาวิชาที่เปิดสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประกอบด้วย ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ วิทยาการจัดการ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ คหกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ และนิเทศศาสตร์ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย สาขาวิชาละ ๑๐ คน รวม ๑๐ สาขาวิชา จำนวน ๑๐๐ คน

๒. นักเทคโนโลยีการศึกษา ได้แก่ นักเทคโนโลยีการศึกษาประจำ
คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา ซึ่งเป็นผู้สำเร็จปริญญาโททางโสตทัศนศึกษา หรือทาง
เทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ผู้ผลิต
รายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา โดยการลุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวนร้อยละ ๗๔

๓. นายช่างเทคนิค ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการถ่ายทำรายการวิทยุ-
โทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประกอบด้วยผู้จัดแสง ผู้บันทึกเสียง
ผู้ควบคุมกล้อง ผู้บันทึกเทปโทรทัศน์ ผู้ควบคุมทางเทคนิค ผู้ตัดต่อ โดยการลุ่มตัวอย่าง
แบบง่าย จำนวนร้อยละ ๗๔

รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา หมายถึง รายการวิทยุโทรทัศน์ซึ่ง
สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชผลิตขึ้น โดยมีกลุ่มผู้ผลิต
รายการ เป็นผู้รับผิดชอบ และใช้เป็นสื่อการศึกษาชนิดหนึ่งในระบบการศึกษาทางไกล
สำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนในชุดวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ซึ่งออกอากาศแพร่ภาพไปสู่ผู้ศึกษาและประชาชนที่สนใจ

รูปแบบการนำเสนอ หมายถึง รูปแบบในการเสนอรายการวิทยุโทรทัศน์ที่มี
รูปแบบแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของเนื้อหา รูปแบบรายการวิทยุโทรทัศน์ที่
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้จัดทำมี ๔ รูปแบบ คือ ละคร สารคดี สาระละคร
สนทนา สถานการณ์จำลอง บรรยาย อภิปราย สาธิต และนิตยสารทางอากาศ

เทคนิคการผลิตรายการ หมายถึง วิธีการในการผลิตรายการซึ่งทำให้ราย-
การมีคุณภาพ ได้แก่ แสง เสียง มุมกล้อง การตัดต่อ การใช้ผลพิเศษทางภาพและ เสียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อ
การศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในด้านรูปแบบการนำเสนอรายการ และ
เทคนิคการผลิตรายการ

๒. เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงรายการวิทยุโทรทัศน์
เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช



ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย